

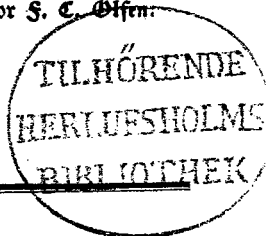
Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

Biborg Kathedralskole
den 22de — 29de Juli 1846.

1. Om Opgaver til Udarbejdelse i Modersmaalet ved Examen artium og de ubvidede Skolers Afgangsexamen. Af Adjunct L. Wolle.
2. Skoleefterretninger. Af Rector S. C. Olsen.

Biborg 1846.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet hos P. Wisning.

Om Opgaver

til

Udarbejdelse i Modersmaalet

ved

 Examen artium

og de udvidede Skolers Afgangsexamen.

Det har i lang Tid været Brug ved Examen artium at opgive et Religions- og et historisk Spørgsmaal som Prøve i Modersmaalet. Det Mislige heri er, at et væsentligt Element i Besvarelsene, „Stoffet“, er afhængigt af Dimittendens positive Kundskaber i to bestemte Fag. En nogenlunde bestemt religiøs Erkjendelse og et almindeligt historisk Overblik er vel Noget, som ikke kan undværes i den almindelige Landsdannelse; men det Samme kan neppe siges om de to nævnte Fags Details. End mindre er just denne Detailkundskab en nødvendig Betingelse for overhovedet at kunne skrive godt for sig. Det Tilfælde finder derfor hyppigt Sted, at Artiums-Afhandlinger af Dimittender fra een og samme Skole staae i deres relative Værd og Jffe-Værd i et omvendt Forhold til den relative Dom, som Skolen ved en lang Erfaring havde om sine Dimittender. Thi En, der er flink i hine to Fag eller blot er heldig nok til at faae Opgaven i et Parti deraf, hvor han hændelsesviis er bedst hjemme, kan derved, hvor ubehjælpsof han end kan være i at udvikle sig frit, komme til at levere en ret antagelig Examensstil, — imedens en Anden, med langt større Evne til at skrive for sig og tænke selvstændigt, kan levere

en maadelig, fordi han ikke var tilstrækkelig hjemme i Dp-gavens positive Stof. Hans Dpfindelseevne svæver i det tomme Rum; i sin Fortvivlelse skriver han vidt og bredt om Jngenting og henfalder derved ofte til Svulst, — blot for at faae en Slump paa Papiret.

Det synes derfor at være en hensigtsmæssig Bestemmelse i den provisoriske Plan for de udvidede Skoler, at den skriftlige Prøve i Dansk ved Afgangseramen skal bestaae i „en Udarbejdelse over et opgivet Emne, ved hvis Bedømmelse ikke bør sees paa nogen Kundskabsmasse i et eller andet enkelt Fag, men paa Candidatens Evne til Selvtænkning i Forbindelse med Klarhed, Correcthed og Smag i Fremstillingen.“ Heraf (at der ved Bedømmelsen ikke bør sees paa etc.) sluttes, at ikke heller det opgivne Emne vil forudsætte nogen saadan bestemt Kundskabsmasse for at kunne besvares tilfredsstillende, og at det for Fremtiden vil blive en almindelig Forstandsopgave eller saakaldet „fri Dpgave“.

Smidlertid troer jeg, at ogsaa dette har sine Misligheder. Der har været skrevet meget om denne Gjenstand, og de Fleste have været enige i at fremsætte den Paastand, at den danske Udarbejdelse bør være en Prøvesteen for Candidatens Intelligents og almindelige Dannelse, at han i Besvarelsen skal levere en selvstændig Skabning, ved hvis Bedømmelse Sprog og Orthographie kun bliver en *conditio sine qua non*. Saavel Stoffet som Fremstillingen, saavel Tanken som dens Udtryk skal være hans Eget; saavel den Dpfindsomhed, han lægger for Dagen ved at hente og vælge sit Stof af den Dannedes almindelige Erfaringskreds, som den logiske Stringents, hvormed han ordner sine Momenter, skal være væsentlig Gjenstand for Be-

dømmelsen. Dette er vel ogsaa omtrent Meningen med ovennævnte Bestemmelse i „den provisoriske Plan“, uagtet den moderatere og noget ubestemte Form, hvori Bestemmelsen er udtalt.

Hvad jeg nu har at indvende mod dette Arrangement, er, at den danske Udarbejdelse derved bliver et Slags Prøve en miniature — i Forfattereskab. Productivitet af hvad Art nævnes kan forudsætte Talent, og navnlig litterair Productivitet forudsætte tillige Befrugtelsen af en rigere Livserfaring end den, der i Reglen kan erhverves i Skoletiden. Men ligesom hverken Talent eller tidlig-erhvervet Erfaring kan stilles som almeengyldig Forbring til den vorbende Embedsmand og Videnskabsmand eller overhovedet til det dannede og duelige Menneſte, ligesaa lidt burde vel disse Fortrin sættes som nødvendig Betingelse for at kunne bestaae Afgangseramen med al Honneur.

Den Evne at kunne frit og med Lethed udtale sig over allehaande Gjenstande, hvis Stof ikke ligefrem er lært i Skolen, findes ofte som et isoleret Talent hos Elever, der i alle andre Fag ere middelmaadige, imedens Elever, der i alle andre Henseender ere sande Mønstre, ofte mangle denne Dpfindelseevne og Bøielighed i Sjælen; og de Fleste finde sig længe fremmede paa et Gebeet, der ligger udenfor Pensa, som kunne læres. Der er endnu ikke nogen almindelig Verdens- og Livsbetragtning, endog efter en nok saa lille Maalestof, opgaet for dem. Deres Aandsretning vedbliver i længere Tid, ofte i hele Skoletiden, at være i egentligste Forstand barnlig, og de føle endnu ikke Trang til at reflektere og raisonnere over Tankegjenstande, der ligge udenfor det indskrænkede Hjem, Skolelectiernes og de forbringelses-

Smaaforfølsers Horizont. De Bøstebnere opgive Evret, naar Dypgaven ikke er gennemgaaet isorveien indtil de mindste Details, og skrive da den Smule, de selv kunne finde, i nogle faa tørre Punctumer; de mere Driftige og Selvtillidsfulde behage sig selv i alskens Ordspalder om Ingenting, — og hos de Fleste vedbliver Bestjefstiggelsen med Dypgaver, hvis Momenter ikke ere givne, næsten i hele Skoletiden at være en holdningsløs Svæven og Famlen omkring i en dunkel Anelles Regioner, hvis utydelige embryoniske Billeder Livet endnu ikke har udviklet til bestemte Skikkelser. Denne silbigere Bøstefse i bemeldte Retning finder naturlignvis hyppigere Sted i Kjøbstaden end i Hovedstaden, hvis Liv har selv for Skoledisciplen langt mere vækkende Stof for Phantasten og Tænkningen. Skolen kan give Impuls til hiin tidligere Trang til paa egen Haand at reflectere over Livet og Menneskene; den kan lede, moderere og fremstygnde denne Trangs efterhaanden vorende Yttringer, men formaar ikke alene at stabe den.

En anden Kjendsgjerning er det (endog i den modnere Alder og saameget mere i Skolen), at Een, paa Grund af Individualiteten eller særegne ydre Indflydelser, finder sig mere tiltrukket af og altsaa lettere tilrette i een Intelligentsphære, en Anden i en anden, udenfor hvilken hans Productioner i det høieste kunne blive Driuhuusplanter. Skolen kan bidrage til at udvide hans indstrankede Synskreds mere og mere; men at aabne hans Die for alle Livets Phænomener og bibringe ham en saa fylbig og omfattende Livsbetragtning, at han kan expectorere sig over alle de almeennyttige og almeeninteressante Sager, som kunne blive Gjenstand for frie Dypgaver, det formaar ikke en enkelt Lærer i

et Par danske Timer om Ugen, i hvilke saameget Andet (betræffende Sproget i engere Forstand, dansk Litteratur o. s. v.) tillige skal foretages. Med andre Ord: Skolen bør vistnok lade de frie Dypgaver være en væsentlig Bestanddeel af den danske Underviisning i de høiere Classer, som en aandsdannende og Selvtænkningen vækkende Bestjefstiggelse, der kan udgjøre et af Grundlagene til den høiere Dannelse, som kun Livet, Erfaringen og den modnere Alders Selvstudier give; men det kan ingenlunde blive en Forpligtelse for Skolen at levere lutter aandrige, i logisk og productiv Tænkning heelfarne Candidater.

Enhver Lærer i Dansk i de lærde Skolers høiere Classer bør jo ligeledes ansee det for sin Pligt, saameget som muligt at bibringe sine Elever Kundskab til og Sands for Fædrelandets poetiske Frembringelser samt foreløbig Indsigt i Poesiens Væsen og Betydning overhovedet. Endvidere bør han see at faae Noget tilovers af den knapt tilmaalte Tid til at øve Disciplene i Dplæsning af prosaiske og poetiske Stykker. Disciplen med naturlige Anlæg for Sligt kan da blive opmærksom paa sig selv og saaledes modtage en foreløbig Uddannelse, der senere kan fortsættes. Hvor Anlæg fattes, kan dog en vis Sands saavidt fremkaldes, at Vedkommende dog ikke reent ud prostituerer sig, naar han som Student vil snakke med om Litteratur og Poesie eller læse Noget op af en Bog. Men skulde nu samtlige Dinitender ved Afgangseramen aflægge Prøve paa at have opnaaet en vis — i ethvert Tilfælde ubestemt — Grad af Smag for Poesie og kunstforstandig Indsigt i Litteraturens Frembringelser, samt tage Examen i Declamation, saa vilde denne Fordring (der, saavidt jeg veed, gjøres ved flere tydske

Skolers Afgangseramen) virke hemmende baade paa Læreren og de fleste Disciple. Det vilde være en ubehagelig Capfun paa den frie Virksomhed, og den gjensidige Glæde ved den underholdende Sysfel vilde absorberes i Følelsen af Arbeidets Pligt og tvingende Nødvendighed. Blandt en saadan Bestemmelses uheldige Følger vilde ogsaa være den — hos mangen En at bane Veien for en flit Dilettantisme. Men en lignende Betragtning fremstiller sig for mig, naar en selvstændig Forfatter-Productivitet bliver sat som en for Alle gjældende Hovedfordring ved Afgangseramen. Hvor Talentet er tilstede, kan allerede Skolen udvikle det til en vis Grad; men fordres der af den isvrigt nok saa flittige og flinke Discipel, der mangler dette Talent, synderlig mere end en i alle Henseender correct Sprogform i Fremstillingen af et Stof, hvis Details er ham bekendt (altsaa ogsaa frie Opgaver, hvis Momenter ere opgivne), da vil baade han og Læreren være ilde faren. Det gaaer ham da i Reglen ikke bedre end den, der hidtil ved Examen artium skulde skrive en historisk Udarbeidelse, uden tilstræffelig at kjende de forlangte Facta: hans Tanke og Opfindelsesevne bevæger sig i et tomt Rum. Hvo der ikke a priori har denne Art Landsbevægelighed, kan vel senere i Livets og Erfaringens Skole, ved frit Selvstudium i Forbindelse med mangeslags befrugtende Paavirkninger af aandrig Dmgang og Universitets- og Hovedstadslivets mere indholdsrige Berkehr, erhverve sig en vis productiv Routine. Theologen, der er blottet for Talent som geistlig Taler, kan dog ved uafslædig Flid og Dvælse i denne ene Retning tilsidst blive en meget upaaklagelig Prædikant, og Juristen, der mangler den Talentsfuldes improviserende Svada,

kan paa lignende Maade tilsidst blive en ganske dygtig Taler for Etranken. Ja endog en vis universel Routine i at explicere sig vidt og bredt over allehaande forskjelligartede Tankegenstande, der ligge udenfor det specielle Fag, kan selv den Talentløse tilegne sig, naar han under hine befrugtende Indskydelser gjør sig forferdelig megen Umage derfor: det vil sige han kan blive en middelmaadig Dilettant og vilde i ethvert Tilfælde gjøre bedre i at overlade slige almeeninteressante Sysler til Forfattere ex professo. Men hvad skal man sige om den isvrigt dygtige Discipel, der mangler, foruden Talentet, tillige Alderens Modenhed og de nævnte ydre Paavirkninger i sin hele daglige Leven og Væren? Hvorledes skal han, uden endnu at være kommen i Besiddelse af hiint mangesidige Erfaringsstof, kunne skabe Noget ud af sit eget Indre og ledes til blot nogenlunde tilfredsstillende at extemporere Besvarelser over de meest forskjelligartede Themaer, hvis usorudseelige Muligheder kunne gaae i det Uendelige? — Ikke heller synderlig Læsning udenfor Skoledisciplinernes Sphære kan fordres af en Skolediscipel, altsaa ikke heller en almeengjældende Fordring gjøres, hvis Opfyldelse (foruden ved Talent og Erfaring) er betinget ved slige ubestemte Selvstudier.

Vil nu Skolen ikkebestomindre ved Anvendelse af megen Tid og Arbeide (altsaa med Tilfidesættelse af andre Hensyn) forcere den Sag til det Yderste, for om muligt at levere Universitetet lutter selvopfindende, med alle Dannelsens livsphilosophiske Almindeligheder forsynede Smaaforfattere, da vil det i Reglen gaae de i denne Henseende Ukalbede (altsaa den langt overveiende Pluralitet) paa følgende Maade. Nogle blandt disse ville inden Afgangseramen

opnaae en vis mechanist aandløs Drivhuusferdighed; andre ville inden den Tid tabe Tidsiden til sig selv (jeg taler endda kun om de flittige), og atter andre ville troe sig kaldebe og derved længere hen ledes til at aabenbare sig i en slet Dilettantisme, for hvilken vor Herre bevare os!

Det er ikke uden en vis Frygt for at afvige altfor meget fra en Mening, der nu synes at være bleven herkende, at jeg — som Resultat af det Foregaaende — udtaler denne Overbeviisning: „Ved en Examen kan strengt taget kun fordres bestemte Pensa (sensu latiori, altfaa ogsaa Tillegnelse af visse Sprog), og den meget omtalte Selvirkfomhed kan kun fordres i Saadant, som af en almindelig jevn Dømmekraft kan umiddelbart udledes af de lærte Pensa. Dgsaa i at gjøre Rede for disse kan en større eller mindre Grad af Smag, Dannelse og Selvtænkning lægges for Dagen, hvilket Bedømmelsen da baade har Ret til og bør tage Hensyn til. Men at Candidaten skal have tilregnet sig en vis Gelæufigkeit rundt omkring i Intelligentens ubegrænsede Rige, kan ikke stilles som en almeengyldig Fordring.“

I Skolen kan, som forhen indrømmet, denne Øvelse drives med megen Nytte, og at jeg for min Part holder meget derpaa og ikke paa nogen Maade vilde undvære den, kan sees af Viborg Kathedralstoles Program for 1844, hvor jeg har gjort Rede for min Fremgangsmaade som Lærer i Dansk og navnlig dvælet ved dette Punct. Hvad der i Begyndelsen er absolut nødvendigt, vedbliver jeg ogsaa længere hen jevnlig at gjøre, nemlig noiaagtigt at gennemgaae Dpgaven inden den besvares; og at opgive i det mindste Hovedmomenterne unblader jeg kun undtagelsesviis som et Forsøg.

Men selv naar ingen saadan foregaaende Besledning til den enkelte Stiil finder Sted, have Disciplene dog tilstrækkelig lang Tid til at faae Tingen til at klare sig i deres Indre. De have i det mindste 8 Dage og ofte henved 14 Dage til at besvare en fri Dpgave. De have da frit Lov til at gjøre mig fornuftige Spørgsmaale besangaaende, hvilke jeg uden Bægning ja med sand Fornøielse besvarer. De have Lov til udenfor Skoletiden at tale med hinanden om Gjensstanden, saameget det lyfter dem, og paa enhver optænkkelig Maade at skaffe sig forøget Stof og Lys i Sagen. Kun maae de naturligtviis ikke gjøre sig skyldige i egentligt Plagiati, skrive ud af Bøger eller af hinanden indbyrdes, hvorom Læreren i Alm. Iet kan faae en Dom ved Udarbejdelsernes Gjennemsyn. Netop i denne Tanernes jevnlige og frie Beskæftigelse med almindelige Lærningsgjenstande ligger det Landsbannende, det Sjælen efterhaanden Fyldende og Befrugtende. Men ved nok saa mange og forskjelligartede Dpgaver i Skolen at udtømme den almindelige Dannelses hele Indhold til Bedste for en tilfundsende Examen, er en Umulighed. (Hvortil endnu kommer det Mistlige, at de mange andre Fag — navnlig saalænge der gjøres saa store Fordringer til Latin og Græsk — kunne optage den flittige Discipels næsten hele Tid og følgerlig consumere Broderparten af den Frihed, Bevægelighed og Arbejdsglæde, som er allernødværligst ved hine friere Landsfysler, naar de skulle trives). Alt i Skolen sees, at selv Disciple, som i Reglen meget tilfredsstillende besvare frie Dpgaver, hvortil de have adskillige Dages Frist, levere høist indholdsfattige Producter ved Examinier, naar der til disse gives Spørgsmaal i Sphærer, som ikke have været behandlede for. Og

mon ikke Enhver maa tilstaae noget Lignende om sig selv? Hvad mig selv angaaer, da giver jeg vel ikke andre Opgaver i Skolen end saadanne, i hvilke jeg har sat mig saaledes ind, at jeg selv kunde løse dem tilfredsstillende og fremlægge min Besvarelse som Forbillede for Classens. Derimod vil jeg ingenlunde paastaae, at jeg, sluttet inde i et Luk af nogle faa Timer paa en bestemt Dag, med den Forpligtelse at skulle netop nu være aandrigh, vilde være istand til uden forudgaaet speciel Forberedelse at besvare tilfredsstillende hvilken som helst af de mange til en Examen mulige Opgaver over almeeninteressante Emner. Og det er min fulde Overbeviisning, at de allerfleste af de stærke Mander, som finde denne Tilstaaelse noget vel naiv, ere selv i samme Casus og maatte, naar de vilde og kunde være oprigtige, tilstaae det Samme om sig selv.

Hvad der kan siges herom, kan derimod ikke siges om noget andet Examensfag, hvori det lærte Pensum, det positive Stof, dog altid borger for, at den flinke Candidat aldrig kan blive aldeles renonce, med mindre han skalde gaae reent fra Concepterne. Endog den theologiske Examinand har sit bestemte rigt befrugtede Stof; han har i sin theologiske Videnskab altid et ledende Støttepunct, selv om de Examensopgaver, der skulle prøve hans theologiske Erkendelse, ere nok saa extravagante. Ligeledes har den juridiske, medicinske, philologiske Examinand sit givne Stof, sin bestemte Sphære, udenfor hvis Grændse han ikke tvinges. Kun Skole-disciplinen skal suge lidt Honning af alle Blomster og hente sit mangefidige Stof fra alle Verdens fire Hjørner. Kun den, der afgaaer fra Skolen, for just nu at gjøre Bekjend-

skab med Livet og Verden, skal allerede have gennemfløiet alle den universelle Dannelses ubestemte Regioner.

Overhovedet gjøres jo ingen saadan Forbring til det dannede og duelige Menneske selv i en modnere Alder. Hvo vil nægte en Mand Prædicat endog af meget dannet, fordi han mangler denne Virtuositet i at udbrede sig over Alt, hvad der kan falde for? — Det er smukt og ønskeligt, at en videnskabelig dannet Mand tillige har Interesse og Sands for Musik, Maler- og Billedhuggerkunst og deslige; ja at mangle Sands for Poesie og Kjendskab til i det mindste Fædrelandets poetiske Litteratur, ansees med Rette for en Mangel i den humanistiske Dannelse; men det kunde vist aldrig falde Noget ind at ansee det som en almeengyldig Forbring selv til den høieste humanistiske Dannelse, at skulle, som Eschetikere *ex professo*, kunne skrive en gennemført Kritik over et Digterværk (end sige selv skrive Digte). Men at kunne udfolde Opfindsomhed og vise sig productiv i at udbrede sig over Alle slags (o: Summen af alle de ubekjendte Størrelser, som kunne opgives), forekommer mig ligesaa lidt at maatte høre til Betingelserne for at kaldes humanistisk og videnskabelig dannet, som det at være Digter en miniature, Componist en miniature, Maler, Recensent og Forfatter af hvad Art nævnes kan en miniature. Mangler det specielle Talent, gjør Bedkommende bedst i at afholde sig baade fra det Ene og fra det Andet og overlade det Stykke Arbejde til Folk af Faget. Af den Dannede i en modnere Alder kan man vel forlange, at han, foruden at være hjemme i sit Fag, tillige skal have en vis almindelig Verdensbetragtning, at han ikke lader Phænomenerne i Naturen, Menneskelivet, Staten og Litteraturen gaae upaaagtede hen, at han raisonnerer og

(hvis han føler Trang til at skrive) skriver fornuftigt og klart over de Phænomener, han især har følt sig berørt af. Men at han skal kunne expectorere sig i et gennemført Foredrag over Alleslags, forlanger man ikke. Hvorfor da fordre det af Abiturienten, der nu først skalde begynde at samle sig et saadant almindeligt Erfaringsstof?

Ja — saa paradox det end lyder — tidtbemeldte Forbring er endog i visse Henseender større end den, der gjøres til Forfattere af Faget, der træde offentlig frem. Disse skrive kun over Gjenstande, som de selv opgive sig; men Abiturienten skal kunne skrive over Alt hvad der kan opgives ham af Andre. Forfatteren kan summe sig og sove paa sin Gjenstand, behøver ikke at forhaste sig, kan bestandig indsamle nye Ideer, kan benytte Hjælpemidler, kan — ikke indskrænket af en bestemt kort Tidsfrist — forkaste, forandre og tilføie, indtil han selv er tilfreds med sit Arbejde. Men Abiturienten skal improvisere: han skal uden Hjælpemidler, paa en bestemt Dag og i Løbet af et Par Timers Tid baade orientere sig og producere sig i et Emne, som han maaskee mindst af alle vilde have valgt sig selv, imedens han, forsynet med Forfatterens Frihed til at vælge, havde havt Alt paa rede Haand til i den foreskrevne Tidsfrist at besvare andre af bestemte Pensn ligesaa uafhængige Emner, som kun passede bedre i hans Kram.

Flere, med hvem jeg har disputeret herom, have blandt andet indvendt mig, at saadanne Opgaver (uden Opgivelse af Momenter) jo endog bruges ved den almindelige Forberedelsesexamen for ustuderede Jurister, Pharmaceuter o. s. v. Men det synes mig at være et besynderligt Forsvar, at det samme Arrangement er endnu uhensigtsmæssigere andensteds.

Thi at det er urimeligt at forlange selvstændigt Forfatterstab, om end efter en nok saa lille Maalestof, af Mennefter, der ikke engang skulle indtræde i en egentlig videnskabelig Livsstilling, vover jeg at paastaae saalænge, indtil det Utrolige skalde skee, at Noget beviser det Modsatte. Naar de, som underkaste sig denne Examen, aflægge tilfredsstillende Prøve paa, at de skrive deres Modersmaal i en god, i alle Henseender correct Stiil, og den Betyggelse opnaaes, at Examinanden senere hen i Livet vil i et godt Sprog kunne fremsætte de Facta og Tanker, som hans Livsstilling, Embede eller Forholde nødvendigt fremkalde, da maa sikkert enhver fornuftig og rimelig Forbring i denne Retning ansees som fuldt op fyldestgjort. Men at ogsaa den, der i sin Forberedelse endog maa savne de Bidrag til den humanistiske Dannelse, som den lærde Skole besidder i de clasfiste Studier m. m., at ogsaa han skal udaf egen Ideesilde forfatte Afhandlinger om Alleslags, er et mig ubegribeligt Forlangende. Merede det, at jo næsten hver Anden gaar reject for danst Stiil til denne Examen (trods den høist lemselbige Bedømmelse, der efter Forlydende skal blive disse Afhandlinger tildeel), synes at indeholde i det mindste et Probabilitets-Beviiis for, at Bestemmelsen i sig selv er ubillig.

Andre have gjort mig den Indvending, at der ved Afgangsexamen naturligviis ikke vil blive opgivet andre Emner end saadanne, der kunne antages at ligge indenfor den til Universitetet Modnes Ideekreds. Men en saaledes modificeret Bestemmelse (en Vending, jeg ogsaa flere Gange har læst i Journalartikler og Flyveskrifter, hvis Omqvæd først og sidst har været, at den danst Stiil skalde afgive Betyggelse for Selvtænkning, Opfindelsesevne, Omløb i Hovedet, aan-

delig Udvikling, almindelig Dannelse ic. ic.) en saaledes modificeret Bestemmelse, der vel ogsaa maa antages at være implicitte tilføede i den „provisoriske Plan,“ idet den ikke angiver bestemte Sphærer, — er saa indirect og ubestemt, at Læreren deri saa godt som ingen Rettefnor har for sin Virksomhed. Thi hvor er da Grændsen for den sytten-attenaarige Ildes pligtfylbige Omfang og Fylde? Lader os opstille som Typi endeel Themaer, som formeentlig hverken ere lettere eller vanskeligere end Middeltallet af de forventede Examensoppgaver. Jeg vil tage dem af almindeligt brugte Veiledninger og Hjælpebidler ved denne Underviisningsgreen, ja endog vælge de letteste.

„Slet Selvfab fordærver gode Sæder. — Morgenstund har Gulb i Mund. — Om Lediggangs Aarsager og Følger. — Om Romanlæsnings Nytte og Fordærvelighed. — Hvori bestaaer den sande Flid (eller: hvorledes yttres den sig)? — Hvad forstaaer den Dannede ved Dium, og hvorledes benytter han denne Tid bedst? — Hvad har Menneffeslægten vundet ved Skibsfartens Opfindelse? — Bedømmelse af det Ordsprog: man skal tube med de Ulve, man er iblandt. — Gjendrivelse af den især forhen temmelig udbredte Fordom, at Bonden og Almuesmanden bør holdes i Uvidenhed. — Høflighed koster ingen Penge. — Den, som behersker sig selv, er bedre end den, der indtager en Stad. — Om Keisers Nytte og det Tiltrækkende ved Reiselivet. — Om selftabelig Umgangs Indflydelse paa den høiere Dannelse. — Har Krigen ikke andre end fordærvelige Følger? — Hvorledes kan Taleevnen bruges vel og misbruges? — Hvorvidt (og hvorledes) kan Menneffet tilegne sig den Kunst steds at være tilfreds? — Om falsk Undseelse. Om Opsættelse.

Om Hovmod. Om Forfængelighed. Om Sandhedskjærlighed. Om Venfkab. Om Fædrelandskjærlighed ic. ic. (hvilke sidste kun angive Materier, som igjen kunne udstyffes og indklædes i mange forskjellige Slags Dpgaver).“ Og til Bedste for de poetiske Sjæle Themaer som: „Charakteristik af Foraaret (eller en af de andre Aarstider). — Dgsaa Vinteren har sine Glæder. — Tanker ved Napoleons Grav paa St. Helena. — Betragtninger ved Overgangen fra det gamle til det nye Aar. — At udvikle det Smukke, Træfende og Betydningsfulde i det Vilde, der fremstiller Osden som Søvnens Broder. — En Ynglings Selvbetraktninger Aftenen før Slaget mod Fædrelandets Fjender — ic. ic.“

Naar frie Dpgaver skulle gives, kunne de vel neppe blive lettere i Gjennemsnit, end de her anførte (der ere valgte af Borgens Veiledning til Affattelse af Udarbejdelser i Modersmaalet, af Falkmanns praktiske Rhetorik og af Herzogs Stoff zu stylistischen Uebungen in der Muttersprache). Og dog formener jeg, at en Dimittend kan være meget godt forberedt og et ret godt Hoved, uden at kunne blot nogenlunde tilfredsstillende løse enhver af disse Dpgaver, naar Momenter ikke opgives, end sige enhver af de tusinde ligesaa lette, som kunne tænkes givne over lignende eller ikke lignende Emner. Ethvert Stof kan ikke være blevet behandlet i Skolen. Een Discipel er ved individuel Aandsretning, ved særegen Tiltrækning eller tilfældige ydre Indflydelser maaffee bleven særlig foranlediget til at beffestige sig (gjennem Selvtænkning, Læsning, Samtale o. s. v.) med Betragtninger, der vedrøre Krig, Fædrelandskjærlighed, Keiser, tidlig Opstaaen ic., medens særlige Betragtninger over Venfkrabs Værd og Betydning, slet Selvfkrabs Fordærve-

lighed, Hovmod, aristokratiske Fordomme mod Almue- og Bønderoplysning ic. ic. endnu ikke have fundet Plads i hans Ideefreds. Med en anden ligesaa dygtig og tænkende Discipel kan det ganske Omvendte være Tilfældet og saaledes fremdeles. Ja Nøgles Frihaandstænkings-Repertoire er endnu indskrænket til nogle ganske faa Sphærer, fordi Livet og Verden udenfor disse endnu kun dunkelt og anelsesfuldt har berørt dem, — uden at derfor Skolen eller Universitetet med noget Skin af Villighed kan bryde Staven over dem.

Saaledes forholder det sig, som forhen berørt, ikke med de andre Examensfag, i hvilke et bestemt foreskrevet og begrænset Stof dog altid udgjør en væsentlig Bestanddeel, der saaledes tillige bliver en sikker Ledetraad, et væsentligt Støttepunct for Selvtænkningen. Og det synes næsten, som Forfatterne af „den provisoriske Plan“ selv have været i Tvivl om, hvad der egentlig i oftnævnte Retning kunde fordres. Denne Tvivl synes at fremstikke deels af hiin ubestemt Form, hvori Bestemmelserne for dansk Stil ved Afgangsexamen ere fremsatte (at Prøven skal bestaae i en Udarbejdelse over et opgivet Emne o. s. v.), deels deraf, at dette Punct ikke med et eneste Ord er berørt i Bestemmelserne for den danske Underviisning i selve Skolen. Der staaer kun, at Underviisningen i dette Fag har til Formaal „deels at bibringe Disciplene de almindelige grammatikalske Begreber, deels at bringe dem til at skrive Mødersmaalet correct, reent og med Smag, deels at gjøre dem bekendte med den danske Litteraturs Historie og de vigtigste Værker i den skønne Litteratur“. Kun det mellemste Punct berører specielt det Skriftlige; men at kunne

skrive et correct, reent og smagsfuldt Sprog involverer ingenlunde Nødvendigheden af ogsaa at kunne opfinde Stof og Momenter til allehaande Examensafhandlinger. Saa en Lærer kan næsten komme i Forlegenhed med at vide, hvad der egentlig fordres.

Mit Forslag til baade at raade Bod paa den hidtilværende Mislighed ved Examen artium og den, ved hvilken jeg her fornemmelig har døvet, er følgende.

„Man skulde (baade til Examen artium og de udvidede Stolars Afgangsexamen) give flere Opgaver til frit Valg for enhver Candidat, — jo flere jo bedre.“ Disse Opgaver maatte da være tagne fra høist forskellige Sphærer og indbyrdes ligne hinanden saa lidt som muligt. Det kunde i det Hele taget være frie Opgaver, blot med Tilføielse af en Religions- og en historisk til Gavn for dem, der vare bedst hjemme i dette Stof. Og maatte den historiske være saaledes fremsat, at den ikke ligefrem kunde nedskrives efter et enkelt bestemt Sted i en Lærebog og saaledes nærme sig noget den egentlig saakaldte frie Opgaves Charakter. (Med Hensyn til Religionsopgaven bliver sidstnævnte Bemærkning overflødig, da Religionsopgaverne ved Examen artium i de senere Aar endog meer end tilstrækkeligt forudsætte — foruden en bestemt klar Religions-Kundskab — Evne til at udvikle en Gjenstand frit og selvstændigt). Først naar Enhver kan vælge efter sin egen Tilbøielighed, sit eget specielle Kundskabs- og Erfaringsstof, som han har bedst paa rede Haand, først da kan Prøven i dansk Afhandling siges at være nogenlunde eens for Alle; først da kan den Bestemmelse i den provisoriske Plan, at Bedømmelsen ikke maa gaae ud fra Forudsætningen om en vis be-

stemt Kundskabsmasse, have nogen Gyldighed og Anvendelighed.

Skulde den Indvending mulig blive gjort, at det i Længden vilde blive vanskeligt at finde nye passende Emner, naar der hvergang skulde gives en halv Snees Dpgaver eller derover, da vilde jeg fremsætte det Forslag som det secundaire: at give en historisk og en Religions-Dpgave og tillige een fri Dpgave med Dpgivelse af i det mindste Hovedmomenterne. Og vilde man da nødig berøve Talentet eller den modnere Erfaring Leilighed til at producere sig aldeles selvstændigt, saa kunde man jo desforuden give een fri Dpgave uden Momenter og da maafee betragte dennes tilfredsstillende Besvarelse som et Slags opus supererogatorium, der som saadant vilde komme den enkelte Candidat noget tilgode i Afhandlingens Bedømmelse. Paa denne Maade blev Dpgavernes Antal indskrænket til 3 à 4 til frit Valg. — Smidlertid foretrækker jeg det første Forslag. Vanskeligheden af at finde nye passende Emner, selv om der hvergang blev givet en heel Snees, forekommer mig ikke at kunne være saa stor, at den burde komme i Betragtning. De, hvem det paalaa at staffe Dpgaver tilveie, havde jo hvergang et heelt Aar til at samle paa saadanne; og efter saa Aars Forløb kunde vist uden ringeste Fare mangt et forhen opgivet Emne atter bruges.
